

הכנות לקראת ליל הסדר

א. ישתדל להכין התבשילים והמטעמים לכבוד החג שהכל יהיה מוכן מבעוד מועד, עוד קודם חצות היום, וישתדל להכין בעצמו איזה דבר לכבוד יו"ט א.

ב. החרוסת יעשה אותה עבה, זכר לטיט. ונותנים בה יין אדום זכר לדם, ועושים אותה מפירות שנמשלו בהם ישראל, שהם תפוחים, ענבים, תאנים, תמרים, אגוזים, רימונים, שקדים. ונותנים עליה ג' מיני תבלין שבולת נרד, קינמון, וזנגביל ב.

עיונים והארזות

אותן בתבלין כמו טיט בתבן, ומביאין אותה על השלחן בלילי הפסח.

ובספר הרוקח (הלכות פסח ס"י רפג) כתב, בשם הירושלמי (פסחים פ"י מ"ג), למה נקרא שמו חרוסת, זכר ללבינה שהיא מעשה חרסין. רבי לוי אומר צריכה שתהא עבה זכר לטיט. עוד כתב (ס"י רפח) החרוסת עשוי מתפוחים, אמר אביי לקהויי על שם תחת התפוח עוררתין, וצריך לסמוכיה זכר לטיט. ונותנים בו קצת מה שבשיר השירים: אגוזים תאנים ורימונים ופלפל וזנגביל וכמון וכרפס ומירת"ך, אבל התפוחים ואגוזים העיקר". והמרדכי (פסחים, הסדר בקצרה, לאחר רמז תרי"א) כתב בירושלמי דערבי פסחים, למה נקרא שמו חרוסת, זכר ללבינה שהוא מעשה חרסית. רבי יהושע בן לוי אומר צריכה שתהא עבה זכר לטיט והלבנים. אית תנא דתנא צריכה דקה זכר לדם.

ובשער הכוונות (דף פג ע"ד בהגהות וביאורים אות ו), אמר שמואל, עוד ראיתי לכתוב בענין החרוסת כיצד נעשית וממה נעשית. וזה לשון מורי ז"ל הנה חקרתי את פי אמו של מורי ז"ל מה מיני פירות היה מניח בחרוסת. ואמרה לי כי אלו הם הדברים שהיה רגיל תמיד מורי ז"ל להניח בחרוסת, שלשה מיני תבלין: שיבולת נרד

א. לא יקמץ בהוצאות יו"ט שאמרו חז"ל (ביצה טו.) כל מזונותיו של אדם קצובין לו וכו' חוץ מהוצאות תלמוד תורה ושבת ויו"ט ור"ח, שאומר השי"ת לוו עלי והאמינו בי ואני פורע.

ובספר חמדת ימים (חלק ג, דף ה ע"ב) כתב, וכל מעשה העבודה אשר אנחנו עושים לחג הקדוש הזה שכללותם הם שלש בחינות: האחת בחינת תיקון הכלים, השני בחינת תיקון מאכל האדם, והשלישי בחינת תיקון הבתים והמושבות, סובב הולך אל הכוונה הזאת. וכל אחד משלשת הבחינות הללו, הם רמז ותיקון לדברים עליונים ונעלמים, כי אלמלא כל אלה הדברים לצורך הנעלמים, לא היינו צריכים לעשות ענינים אלו בכל שנה ושנה, ואילו כי כל דבר מאלו יש לו שורש למעלה, לא היה כך בעולמות למטה. ולכן האיש הירא ורך הלבב כשיתעסק בכל אחת מבחינות הללו, יפנה אל המעשה ההוא ומה נעשה בו בשמים ממעל, וממנו יהיה תיקון לנפשו.

ב. הרמב"ם (פ"ז מהלכות חמץ ומצה הי"א) כתב, החרוסת מצוה מדברי סופרים זכר לטיט שהיו עובדין בו במצרים. וכיצד עושין אותה, לוקחין תמרים או גרוגרות או צימוקין וכיוצא בהן, ודורסין אותן, ונותנין לתוכן חומץ ומתבלין

- ג. חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו כל אחד ואחד כראוי לו. כיצד משמחן, הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו¹. ורבינו האריז"ל אע"פ שלא היה חושש בעצמו, אבל במלבושי אשתו היה מפזר ממונו לקנות בגדים חשובים אף אם לא היתה ידו משגת כ"כ².
 - ד. צריך להחליף בגדיו לכבוד יו"ט, והוא מכלל כבוד יו"ט, ומלבושי יו"ט יהיו נאין יותר משל שבת³. וגם הנשים צריכות ללבוש בגדים חשובים ותכשיטים שלהן.
 - ה. גם צריך ליתן מעות לעניים לצורך סעודת יו"ט, ובזוה"ק החמירו מאד במי שאינו נותן לעניים במועדים⁴.
- ו. יסדר המקום שעושים שם ליל הסדר במושבים טובים שיוכלו לעשות היסבה כבני מלכים, ויעטר הבית בוילונות יפים ומכובדים ושולחנו יהיה מסודר בכלים נאים ויקרים כלי כסף וזהב בגדי משי ורקמה וכן פרחים ושושנים עם כל ראשי בשמים וריחות טובים⁵.

עיונים והארות

ולאלמנה עם שאר העניים האומללים. אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו, ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש. אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו. ועל אלו נאמר זבחיהם כלחם אונים להם. כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם, ושמחה כזו קלון היא להם. שנאמר וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם, עכ"ל.

וז"ל הזוה"ק (שמות דף פח ע"ב): ותא חזי בכלהו שאר זמנין וחגיין בעי בר נש לחדי ולמחדי למסכני, ואי הוא חדי בלחודוי ולא יהיב למסכני עונשיה סגי דהא בלחודוי חדי ולא יהיב חדו לאחרא, עליה כתיב (מלאכי ב) וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם. ע"כ.

ז. כתב רבנו חיים פלאגי ז"ל בספרו חיים לראש (דף כה ע"א), יכין כלים נאים כפי אשר תשיג ידו, זכר "ושאלה אשה משכנתה וגו' כלי כסף וכלי זהב ושמלות" (שמות ג, כב), וגם על ההבטחה "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" (בראשית טו, יד) שהתקיימה, כן כתב בספר חקת הפסח.

ובערבית נקראת סינביל, וביששי, וזינגבילי, וקאנילה הנקרא קומן (קמון). ושבעה מיני פירות, והם ענבים ותאנים ורימונים ותמרים ואגוזים ותפוחים ופיראש. אבל האשכנזים נוהגים לשים עיקר החרוסת משלשה דברים אלו, ואלו הם היותר מוכרחים, והם ראשי תיבות אב"ן בלשון אשכנזי, והם: אגוזים ותפוחים ופיראש, כי בלשון אשכנזי ראשי תיבות פירות אלו הם אב"ן, ונותנים סימן לדבר "ובחרושת אבן למלאת".

ג. **רמב"ם** (פ"ו מהלכות שביית יו"ט הי"ז). שו"ע (סי' תקכט סעי' ב).

ד. **עי'** שער המצוות (פר' עקב).

ה. **שו"ע** (סי' תקכט סעי' א). ועי' בית הבחירה (אות נח) שהוא ע"פ הפסוק וכבדתו מעשות דרכיך, שלא יהא מלבוש של יו"ט כמלבוש שבת. ובמ"ב (ס"ק יב) כתב טעם הדבר לפי שחייבין בו בשמחה, וזהו ג"כ בכלל מצוה.

ו. **ובתב** הרמב"ם (פ"ו מהלכות שביית יו"ט הי"ח) וז"ל: כשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום

ז. גם לבניו הנשואים יתן לכל אחד מהם קערה חשובה שיכינו בה כל הסדר ומצוה גדולה להזמין עניים ותלמידי חכמים להיסב על שולחנו בליל הסדר וגם להם יתן קערה שיוכלו לעשות בה כל עניני ליל הסדר כראוי.

ח. חייב אדם לטהר עצמו ברגל לכן יטבול במקוה טהרה ויכוין להסיר מעל נפשו הקליפות וסטרא אחרא. ועוד טבילה להמשיך עליו קדושת הרגל, שהוא סוד ע"ב יוד הי ויו הי קס"א אלף הי יוד הי גי' רג"ל. ת.

עיונים והארות

ריח גן עדן כדי לחבבו על אביו. ע"כ. ואותה שעה ליל פסח היה כידוע, ומזה נתעורר בכל ליל פסח הריח מהאי ריח שבגן עדן עבור בני ישראל עם קרובו, ומריח בו כל אחד ואחד כפי מדרגתו.

ח. **כתב** רבינו האר"י ז"ל בשעה"כ (דף עח ע"א) וז"ל כוונת הטבילה בערב יום טוב כמו בערב שבת כי כך אמרו ז"ל חייב אדם לטהר עצמו ברגל (ראש השנה טז), והנה המקוה היא אימא הנקראת מ' סתומה ולכן שיעורו הוא מ' סאה שלמים, גם המקוה הוא גימטריא קנ"א כמנין אהי"ה דההין, ואמנם שינו את לשונם באמרם ברגל ולא ביום טוב לרמז כי צריך לטבול פעם אחת להפשיט מעל נפשו בגדי הקלי' החול ויטבול טבילה שנייה ויכוין להמשיך עליו קדושת הרגל שהוא סוד שם הוי"ה במילוי יודי"ן העולה בגימטריא ע"ב ושם אהיה במילוי יודי"ן העולה בגימטריא קס"א ושניהם בגימטריא רג"ל עכ"ל.

ובכה"ח הוסיף (סי' תסח ס"ק קא) וז"ל: וטוב לרחוץ גם כן פניו ידיו ורגליו כמו בערב שבת, וכשירחוץ פניו במימי החסד יכוין לדחות משם הקלי' ולהמשיך ש"ע נהורין אל בחינת פנים העליונים שהם אל"ף למ"ד אל"ף למ"ד גימטריא ש"ע. ואחר כך ירחוץ ידיו ויכוין לדחות משם הקלי' ולהמתיק ה' גבורות מנצפ"ך שביד ימין ויד שמאל. ואחר כך ירחוץ רגליו ויכוין

עוד כתב הגר"ח פלאגי' (שם דף כה ע"ב סעי' ה), יסדר שלחנו מבעוד-יום, ויעטרהו בצלוחיות ועששיות מלאות משושנים ופרחים וכל מיני בשמים, כמו שאנחנו נוהגים כן פה איזמיר. ונראה סמך למנהג זה, על פי מה שכתב רבנו יעקב בעל הטורים ז"ל בפרפראותיו (בראשית כז, כז) על פסוק "וירח את ריח בגדיו ויברכהו", "וירח" גימטריא ליל פסח. ויש להרגיש, כי חסר עשרה מהמספר, כי ליל פסח גימטריא רי"ד, וירח גימטריא רכ"ד. ונראה דטעות סופר הוא, וצריך לומר "הלילה פסח" שהוא גימטריא וירח בדקדוק. ומעתה מה טוב ומה נעים מנהגנו לעטר השלחן בשושנים ובמיני בשמים המעלים ריח טוב בליל זה, כי כן היה בליל פסח שהריח יצחק אבינו ע"ה ריחין ובוסמין מגן-עדן, כמו שאמרו רז"ל דכשנכנס יעקב אבינו נכנס עימו גן עדן. וכן כתב הרב חמדת ימים ז"ל (בהלכות פסח פרק ה, דף כו ע"ד) וז"ל ויעטר את השלחן בשושנים ובפרחים ובשמים להריח בהם כמו בשבת. ועיין בספר יוסף עליכם (אות קיג), ובפרט כשחל ליל יום טוב ראשון של פסח בשבת, כי בלאו הכי צריך שיכין הדסים ושושנים כדי לברך עליהם ברכת הריח, והוא ברור. עכ"ל.

איתא במדרש (שכל טוב בראשית פרק כז) כי בשעה שנכנס יעקב אבינו, הפיח הקדוש ברוך הוא עליו

ט. יסדר לעצמו זמן לנוח ולישון קמעא כמו שיעור שעה כדי שיוכל לערוך ליל הסדר בנחת ובשמחה ולספר ביציאת מצרים בהתלהבות עצומה וחשק גדול ובמשנה זריזות ט.

הלכות תפילת ליל הפסח

א. לאחר שיתפלל תפילת מנחה של יום י"ד בניסן ערב פסח שהיא כנגד תמיד של בין הערבים א, טוב לעסוק בענין קרבן פסח שהיו מקריבים אותו בזמן שבית המקדש

עיונים והארות

את בניהם. ופירש רש"י ז"ל "כדי שיישנו התינוקות ביום ולא בלילה בשעת הגדה". ורשב"ם ז"ל פירש "כדי שיישנו את התינוקות ביום ולא בלילה בשעת הגדה. אי נמי, כשמעכבין עד הלילה לאחר שהחשיך ישנים התינוקות.

וכתב בספר מהרי"ל (מנהגים סדר ההגדה, ג-ד), יש לישן התינוקות ביום למען יקיצו וישאלו בלילה. וממהרין בכל היכולת לאכול בשביל שישאלו התינוקות, דהתורה העידה על ככה כדדרשינן (ירושלמי פסחים י, ד דף ע"ב) כנגד ארבעה בנים דיברה תורה, ושינויים טובא עבדינן היכר לתינוקות שישאלו. ועל כן יהא שלחן מוכן מבעוד יום. וגם משום אפיקומן לאוכלו קודם חצות. ומאוד חביבה מצות הסדר, דלא אשכחן דהקפידה תורה על תינוקות יותר מבלילה זו, דכתיב "והגדת לבנך" (שמות יג, ח). אף על גב דכתיב גם בהקהל את "הנשים והטף" (דברים לא, יב), הא פריך התם (חגיגה ג, א) טף על מה הן באין, ליתן שכר טוב למביאייהו. וכן כתב בספר המנהגים (טירנא, ליל הסדר) וכשיוצאין מבית הכנסת ממהרין מיד לאכול כדי שלא ישנו התינוקות וישאלו.

א. כף החיים (סימן תנח ס"ק י).

לדחות משם הקלי'. ואחר כך יטבול טבילה א' ויכוין שהוא טובל לטהר מטומאתו במקו"ה טהרה העולה קנ"א כמנין אהי"ה דמילוי ההי"ן. ואחר כך יטבול טבילה ב' לתיקון הכעס שהוא בגימטריא מוקה עם הכולל ושם אהי"ה דמילוי ההי"ן. ואחר כך טבילה ג' לתקן מה שפגם בשם ע"ב. ואחר כך טבילה ד' לתקן מה שפגם בשם ס"ג. ואחר כך טבילה ה' לתקן מה שפגם בשם מ"ה. ואחר כך טבילה ו' לתקן מה שפגם בשם ב"ן. וכמו שכתבנו (לעיל ס"י רס אות א ואות ה) בענין טבילות שבת יעו"ש. ואחר כך יטבול טבילה ז' להפשיט מעל נפשו בגדי הקלי' של חול. ואחר כך טבילה ח' להמשיך עליו קדושת הרגל שהוא משם ע"ב וקס"א העולים בגימטריא רג"ל כזכר. עכ"ל.

ורבנו חיים פלאגי ז"ל בספרו מועד לכל חי (ס"י ד אות ד) כתב, ובטבילה יכוין כי יצאה נפשו לגמרי משיעבוד הסטרא אחרא, דשלשים לילות קודם פסח מוציא הקב"ה בכל לילה מעט, וליל פסח נטהרין לגמרי.

ט. **בנמו'** פסחים (קט). תניא, אמרו עליו על רבי עקיבא מימיו לא אמר הגיע עת לעמוד בבית המדרש, חוץ מערבי פסחים וערב יום הכיפורים. בערב פסח, בשביל תינוקות כדי שלא ישנו. וערב יום הכיפורים, כדי שיאכילו